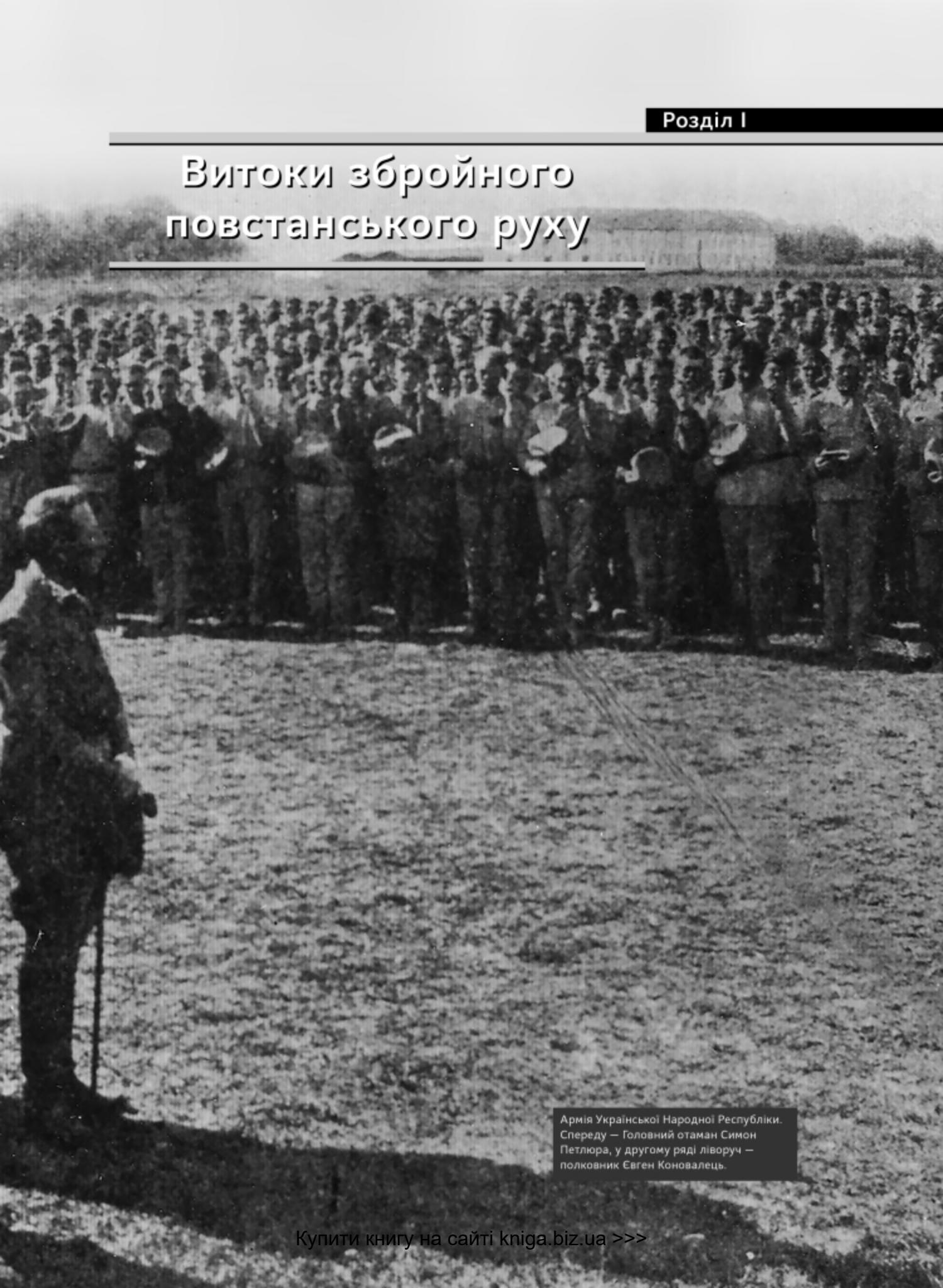

Купити книгу на сайті [>>>](http://kniga.biz.ua)

Витоки збройного повстанського руху

Армія Української Народної Республіки.
Спереду — Головний отаман Симон
Петлюра, у другому ряді ліворуч —
полковник Евген Коновалець.

Двадцяте сторіччя стало часом політичного визволення поневолених народів. Протягом попереднього століття, яке ввійшло в історію як епоха пробудження націй, було закладено міцні ідейні підвалини, що на них пізніше вибудувалися визвольні рухи. Якщо тоді справою національного відродження переймалася лише незначна частина інтелектуалів, то тепер вона перетворилася на справу всенародну. Найбільше прислужилися до цієї зміни ті ж таки інтелектуали, котрі зуміли надихнути ідеєю національної незалежності широкі маси. Так утверджувався націоналізм — визначальна для ХХ сторіччя ідеологія.

Національно-визволальні рухи визрівали одночасно в різних частинах світу. Звісно, деякі з них перебували в авангарді, інші розвивалися дещо повільніше. Справжнім вибухом боротьби поневолених народів ознаменувався завершальний період Першої світової війни. Ослаблені імперії розпалися не лише внаслідок ударів ззовні, але й через потужний тиск ізсередини. Так, на руїнах двох найбільших імперій — Австро-Угорської та Російської — постала низка незалежних національних держав.

Водночас з іншими народами підняли зброю й українці. Проте з різних причин (через несприятливі зовнішні обставини, неготовність політичної еліти тощо) вони зазнали поразки: Українську Народну Республіку та Західноукраїнську Народну Республіку було розбито, а їхні території розділено між державами-окупантами.

Шок, спричинений таким поворотом подій, призвів до важливих змін у структурі українського політикуму. На задній план відійшло старше покоління (здебільшого представники соціалістичного табору), натомість наперед виступила сформована щойно в роки війни українська військова еліта. Саме військовики, котрі не встигли відіграти важливої ролі на попередньому етапі визвольних змагань, вирішили продовжити їх після капітуляції політиків. Частина з них розпочала відчайдушну боротьбу з радянською окупацією у лавах отаманських загонів, інші, об'єднавшись у підпільну структуру — Українську Військову Організацію — протистояли польським загарбникам.

Рішучі виступи повстанців у Холодному Яру та в інших місцевостях Центральної та Південної України було потоплено в крові російськими каральними експедиціями. Підпільна діяльність УВО натомість поширювалася, і незабаром вона охопила всю Західну Україну. Основу нової організації творили ветерани визвольних змагань, вояки армій УНР та ЗУНР. Очолив її полковник Євген Коновалець.

Головною метою УВО було не дати окупаційній владі утвердитися на українських землях. Задля цього бойовики організації проводили партизанські рейди, руйнуючи комунікації, нападаючи на державні установи та польські маєтки. Значного розголосу набула саботажна акція, унаслідок

Українська Військова Організація — підпільна військово-політична організація, яку створили 1920 року (за іншими джерелами — 1921) ветерани збройних формувань УНР та ЗУНР з метою продовжити боротьбу проти іноземних окупантів. Основними засобами діяльності УВО стали пропаганда й терор проти представників окупаційної влади. Від 1927 року функціонував друкований орган УВО — часопис «Сурма», який нелегально розповсюджували в Західній Україні. Наприкінці 1920-х років УВО поступово зближується з молодіжними націоналістичними організаціями, унаслідок чого виникає єдина Організація Українських Националістів (1929). Після створення ОУН УВО ще деякий час існувала автономно; процес її влиття остаточно завершився 1932 року.

якої було знищено сотні польських фільварків, поліційних станиць, залізничних станцій та мостів. 25 вересня 1921 року бойовик УВО Степан Федак — «Смок» здійснив невдалий замах на керівника Польської держави маршала Юзефа Пілсудського та львівського воєводу Казимира Грабовського. Такими діями УВО намагалася засвідчити протест місцевого населення проти переходу українських земель під владу Польщі. Саме тому найактивніша бойова діяльність організації припадає на період до 1923 року, коли питання приналежності цих територій мали розглянути на міжнародному форумі в Парижі.

Характерно, що на цьому етапі УВО не мала докладної політичної програми. Можливо, такою була відповідь військовиків політикам, котрі в 1917–1920 роках надміру переймалися власними партійними програмами, ставлячи їх понад національні інтереси, що зрештою й привело до втрати державності. Однак уже незабаром очільники УВО зрозуміли: подальша боротьба вимагає чіткої ідейної платформи. Тогочасне українське суспільство швидко розшарувалося відповідно до політичних уподобань. Деякі члени УВО ставали прихильниками, чи навіть діячами

■ Із підпілля видання УВО «Сурма»:

«З підпілля темного йде у світ широкий український боєвик зі сурмою в руках і мечем при боці. З-під землі виходить він на світло денне і ставить свої кроки, повільні може, але певні. Під землею він виріс, але вродився на білому світі. В надлюдських муках зродила його мати, кров невинно помордованіх ворожою рукою. Кат був його по-вітуховою, скрипіт шибениць — колисковою піснею, а казками — зойки катованих. Годувався терпінням народу, а вмивали його слози сиріт. Дві пестунки мав він: Любов і Ненависть, а одного учителя — Правду. Церквою для нього були могили по полях, а дзвонами — ворожі стріли до засуджених на смерть. Лиця його усміх не красить, але і сум йому чужий. Що зветься страхом — не знає, про боязнь не чув. Милосердя не просить і не дає. Одну віру має, віру в народ свій, з котрого вийшов, до котрого йде й серед котрого жити буде. А житиме вічно, бо він безсмертний. Він дух — думка, воплощена в силу. Думка міліонів, що за правду лягли, ідея міліонів, що до правди йдуть. Він вічний, безсмертний, непоборимий. І ціль у нього одна: воля у власній державі. Суверенна, Соборна, Українська Держава — то його найближча мета, а шляхом до Неї — Боротьба».

■ Творці УВО. Нарада Стрілецької ради в Празі. Липень 1920 р. Зліва направо сидять: сотник Іван Андруш, полковник Євген Коновалець, сотник Василь Кучабський; стоять: невідомий, сотник Михайло Матчак, сотник Ярослав Чиж.

Євген Коновалець (1891–1938) народився в селі Зашків на Львівщині в учительській родині. Навчався на правничому факультеті Львівського університету. Активний громадський діяч, згодом — хорунжий австрійської армії. Потрапив у російський полон, із якого звільнився восени 1917 року у Києві виступив співорганізатором Корпусу Січових стрільців, став його командиром. Корпус під його керівництвом став найкращою бойовою одиницею армії УНР. Після повторних визвольних змагань Коновалець став одним із засновників УВО та очолив цю організацію. 1929 року обійняв посаду Голови Проводу новоствореної ОУН. Убитий агентом НКВД Павлом Судоплатовим 23 травня 1938 року в місті Роттердамі.

▲ Група членів УВО.
Долинщина, Івано-Франківська
область, 1920-ті рр.

різноманітних партій. До того ж саме в цей час в організації стали ширитися радянофільські настрої — частина з її членів, дотримуючись принципу «ворог моого ворога — мій товариш», вирішила покластися в антипольській боротьбі на допомогу СРСР. Засадничі розходження у виборі союзників привели до конфлікту, який, утім, невдовзі було залагоджено. Прихильники співпраці з Радянським Союзом відійшли від УВО, створивши Західноукраїнську Народну Революційну Організацію.

Вироблення єдиної політичної лінії УВО було доволі складним і тривалим процесом через закономірний спротив військовиків, які вважали його зайвим політикастvом.

Значно швидше політична та ідеологічна кристалізація відбувалася в молодіжному середовищі. Політична еліта старшого покоління, що не зуміла повести український визвольний рух до перемоги, була скомпрометована, і це відкрило дорогу новому поколінню борців. Молоді, енергійні, багато в чому непередбачувані іdealісти — саме вони визначали політичне життя Західної України міжвоєнного періоду, стали основою українського визвольного руху, ядром ОУН та УПА. Виховані на героїці попередніх поколінь борців за волю, на творах модних тоді волюнтаристських філософів, справжні романтики, вони були готові взяти на свої юні плечі тягар боротьби та донести його до переможного завершення. Коли старші політики обмірковували, як використати наявну ситуацію, щоб поліпшити життя свого народу, вони готувалися її докорінно змінити. Їх мало цікавили засади

Ольга Басараб (1890–1924) — громадсько-політична діячка, член Першої жіночої чоти Українських січових стрільців. У роки Першої світової війни працювала в Червоному Хресті. Від 1923 року була членом Головної управи філії Союзу українок у Львові; згодом — членом УВО, працювала в розвідчій референтурі. Заарештована польською поліцією і замордована в тюрмі в ніч з 12 на 13 лютого 1924 року

так званої реальної політики й раціональні спроби подолати проблеми, їхнім гаслом стало: «Якщо потрібно — значить можливо».

Очевидно, що цей масовий молодіжний рух починався стихійно: спонтанно з'являлись організації, деякі з них існували довше, інші ж зникли геть непоміченими. Можливо, молодь так і не відігравала б жодної важливої ролі, а її енергію було б випущено, наче пару з киплячого казана, якби вона не віднайшла спільного річища, у якому змогла розвинутися, поступово консолідувшись і воднораз не втрачаючи запалу та динамізму. Таким річищем стала ідеологія націоналізму. Це й не дивно, адже націоналізм поєднував у собі все те, що приваблювало тодішню молодь — романтику боротьби, зухвалість, упевненість у своїх силах. Культовим твором для молодих стала книга Дмитра Донцова «Націоналізм». Ця праця, хоч і далека від розважальної літератури, сприймалася дуже легко, від неї віяло енергією, що запалювала серця. Багатьом книжка дала перший поштовх до боротьби. Поняття чину — одне із центральних її понять — стало визначальним для світогляду цілого покоління.

Єдність ідеологічного начала молодіжних структур спонукала до організаційного єднання. Крім того, молодь прагнула віправити помилки своїх попередників та протиставитися тогочасним політикам, нездатним сконсолідувати численні партії та організації. Союз української націоналістичної молоді, Група української державницької молоді, Організація вищих класів українських гімназій, Легія українських націоналістів та багато інших націоналістичних структур стали полігонами, на яких випробовувалися головні засади ідеології та діяльності майбутнього українського визвольного руху.

Наприкінці 20-х років дійшло до зближення двох крил українського визвольного руху — молодіжного та військового. Поєднання бурхливої молодечої енергії та вагомого досвіду ветеранів воєнних дій дало вкрай небезпечну для ворогів вибухову суміш, яка ввійшла в історію України під назвою

▲ Дмитро Донцов — один з ідеологів українського націоналізму.

■ Перше видання праці Д. Донцова «Націоналізм» (1926).

▼ Засновники ОУН. Конгрес Українських Націоналістів. Відень, 1929 р. Зліва направо: у першому ряді — Юліан Васcянин, Дмитро Андрієвський, Микола Капустянський, Євген Коновалець, Микола Сціборський, Яків Моралевич, Володимир Мартинець, Микола Вікул; у другому ряді — Іван Малько, Осип Бойдуник, Максим Загрівний, Євген Зиблікевич, Петро Кожевников, Дмитро Демчук, Леонід Костарів, Олесь Бабій, Ріко Ярий, Михайло Антоненко, Зенон Пеленський; у третьому ряді — Юрій Руденко, Ярослав Барановський, Степан Охримович, Степан Ленкавський, Андрій Федіна, Ярослав Герасимович, Теофіл Пасічник-Тарновський, Олександр Згорякевич.

▲ Група членів ОУН.
1930-ті рр.

Організація Українських Націоналістів. Полковник Євген Коновалець, котрий очолив ОУН, став своєрідним містком між двома поколіннями борців. Його вагомий авторитет та непересічний розум згладжували неміучі непорозуміння між молодшими та старшими членами.

Нова організація суттєво відрізнялася від інших тогочасних суб'єктів політичного процесу. Адже її задумували не як звичайне політичне утворення, а радше як орден борців за визволення України. Тому тут більше уваги приділялося не програмі вирішення конкретних суспільних проблем, а морально-етичній підготовці членів, вихованню лицарів української ідеї. У цьому плані ОУН насправді дещо нагадує середньовічні військово-релігійні ордени. «Бог і Україна» — такими були ключові поняття виховного процесу, а головні постулати було викладено в «Декалозі українського націоналіста», «12 прикметах українського націоналіста» і «44 правилах життя українського націоналіста», що не тільки формою, але й змістом суголосні з релігійними канонами.

Несподівані бойові акції ОУН, що завжди мали чітку й зрозумілу мету; потасмні підпільні зв'язки, що, здавалося, сягали кожного закутка української землі: героїзм жертв, які, не схиливши голів перед ворогом, прощалися зі своїм молодим життям із кличем «Слава Україні!» на вустах — від усього цього віяло звіттяжною романтикою та містичністю. Молоді, яка зачитувалася книжками Чайковського та Кащенка, видавалося, ніби повернулися героїчні часи Запорозької Січі. Тим часом старше покоління, яке нишком проклинало недолю українського народу, відчувало, що Бог урешті почув їхні молитви і з'явилася сила, здатна захистити українців.

▲ Члени ОУН. Зліва направо:
внизу — Дмитро Данилишин, Володимир Білас, Микола Мотика;
вгорі — Василь Білас, Олекса Буній.

► Судові фото Дмитра Данилишина (поранений) і Василя Біласа. Обидва бойовики були страчені 23 грудня 1932 р. Вийшовши на ешафот, Данилишин заявив: «Мені дуже жаль, що я можу лише раз вмерти за Україну». Білас попрощався з життям вигуком «Хай живе Україна!».

«Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за неї» — цю клятву виголошували тисячі юнаків та дівчат, що ставали до лав ОУН. І то не були порожні слова — молоді люди справді гинули, потрапляли до в'язниць, до концтабору «Береза Картузька». Однак це їх не зупиняло.

Поступово основний тягар боротьби перебирали на себе саме молоді. Більшість старших членів ОУН, як колишні військовики, змушені були покинути Польщу, а тому не брали безпосередньої участі в бойових акціях. Тож молодь була вже не тільки кістяком ОУН, але й очолювала її структури на українських землях.

Пік діяльності Організації Українських Націоналістів припадає на 1933–1934 роки — час, коли Крайову екзекутиву (КЕ) — виконавчий орган — очолював Степан Бандера.

Саме під його керівництвом проведено гучні пропагандистські акції — «шкільну» (масова відмова учнів від навчання польською мовою, нищення польської державної символіки в школах, вимога повернути українських учителів) та антимонопольну (бойкот тютюнових та алкогольних виробів, на які існувала державна монополія).

22 жовтня 1933 року 19-річний юнак Микола Лемик здійснив замах на радянського консула у Львові. Унаслідок було вбито урядовця консульяту Олексія Майлова. Після замаху Лемик здався в руки поліції. На судовому процесі він заявив: «На приказ ОУН я прийшов до консульяту з метою вбити представника московської влади, яка силою загарбала українську державу, нищить українську культуру і терором та голодом нищить українську націю».

15 червня 1934 року 21-літній Григорій Мацейко здійснив вдалий замах на міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького. Поліція так і не спіймала виконавця атентату. Натомість хвиля масових арештів винесла на лаву підсудних цілу когорту провідних членів ОУН. Коли на так званих Варшавському та Львівському процесах було оприлюднено їхні імена та біографії, суспільство зазнало шоку: судили молоду еліту українського народу. Серед 12 підсудних — сім студентів, дві жінки, одна з них, Катерина Зарицька, — донька відомого професора математики. Найстаршому — 31 рік, наймолодшій — 21. Величезна увага до процесів з боку громадськості та засобів масової інформації, як

УКРАЇНСЬКІ

БАТЬНИЙ МАТЕРІ!

Нам не вільно ділитися спіківкою, як прохідні дахи зауващуються над білоцвітою діпортою. Нам не вільно ділитися спіківкою, як він відносить душу нашої молоді...

Не час тепер парікати, що нам діяльніє криця. Не час посилати діяців в «протестами» до венеціях літератур. Не час підсипувати лікарів за українською візиткою. Це все нічого не помоге. Ліки не напомнят і не вініцьуть єхніх апілі, коли ми їх не усунемо. Ліки самі же заберуться, коли ми їх не прозможемо. За українську ігу треба беропти, а не просити. Українську школу треба адабути!

Ми здужимо перети від обов'язку до ризикового наступку проти польської національності, що притискає державні та національного духа на діланнях іншого вітгти, а в іншу теру, в підвал. Во школі, а після пародії віддаємо місце школі на пісочинці майдані.

Розглядаємо врага колиською відою та учителью та прости польського духа в школах, що тільки чуттю відомої боротьби Української іді відомої політикою діпортою, що тільки один війтаком відомої Української Народної Революції, що має головним вчином віторинне вимінення «Українським Порядком» усіх земель України.

Але це щедрівка дуже важливі!

Боротьба проти польського духа в школах це боротьба за пісочинців польської молоді в українських дісах.

Все національне час розгорнути боротьбу за пісочинців української влади масовим застосуванням, революційним застосуванням також і на території польськів.

Бачимо в Матері!

Славіть до боротьби з ліхами за душу української літератури!

Нашіт! Ваніш діти, як вони мають поступати в школах. Ходіть до родин апілі і там винестийте гордо й однією проти польського іншої, проти польського духа, проти зайдів, апільських учителів. Ліжину виправте з душі української діпортою любов до свого народу, любов до України. Ліжину хочуть пробрати з народів підза заборокою свого північного. Із вершиною школи о таємні боротьби за нашу відому.

Українська дитина переходить у «польський» школі після муз, музики і пісень. На душу української дитини чекає на композиції пісенно роєннені вороги сіні. Підступом і терором викравляють пророків для дітей.

Але ми не дамо виправти собі молоді!

Ми є дієрістами до цико, щоби міні діти забули, що бомб в Італії! Ми є дієрістами до цико, щоби сіна відозрівалися на рабі, щоби

▲ Звернення ОУН, поширене під час «шкільної» акції 1933 р.

◀ Одним із пріоритетних напрямів діяльності ОУН було видання пропагандистської літератури та листівок, що мали виховувати населення в націоналістичному дусі. Обкладинка «Розбудови Нації» — журналу, що був офіційним виданням ОУН до 1934 р.

Вік провідників Крайової екзекутиви ОУН:

Богдан Кравців — провідник від лютого 1929 до червня 1930 р. — 25 років;

Юліан Головінський — від червня до вересня 1930 р. — 36 років;

Степан Охримович — від жовтня 1930 до квітня 1931 р. — 25 років;

Іван Габрусевич — від літа 1931 до березня 1932 р. — 29 років;

Богдан Кордюк — від серпня 1932 до січня 1933 р. — 24 роки;

Степан Бандера — від січня 1933 до червня 1934 р. — 24 роки;

Осип Мащак — від серпня до грудня 1934 р. — 26 років;

Лев Ребет — від лютого 1935 до грудня 1938 р. — 23 роки;

Мирослав Тураш — від грудня 1938 до червня 1939 р. — 28 років;

Володимир Тимчій — від серпня 1939 до лютого 1940 р. — 26 років.

Степан Бандера (1909–1959) — лідер націоналістичного руху, за чиїм ім'ям протягом десятиліть діячів цього руху називали бандерівцями. Народився в селі Старий Угринів на Івано-Франківщині в сім'ї священика. Активний учасник молодіжних націоналістичних організацій, член ОУН від моменту її створення. З 1933 р. — провідник Крайової екзекутиви ОУН; 1934 р. — заарештований і засуджений до смертної кари, згодом вирок змінено на довічне ув'язнення; 1939 р., з падінням Польщі, вийшов на волю, очолив опозицію до чинного Провідника ОУН Андрія Мельника і 1940 р. став лідером Революційного проводу ОУН. Улітку 1941 р. заарештований німцями за відмову відкликати Акт відновлення Української Держави; до 1944 р. перебував у нацистському концтаборі «Заксенгаузен». Вийшовши на волю, очолив Закордонні Частини ОУН. Ще довго після війни і навіть після придушення повстанського руху в Україні його вважали небезпечним ворогом радянського режиму. Убитий 15 жовтня 1959 р. агентом КГБ Богданом Сташинським.

Із виступу Степана Бандери на суді:

«Прокурор сказав, що на лаві підсудних засідає гурт українських терористів та їхній штаб. Хочу сказати, що ми, члени ОУН, не є терористами. ОУН огортає свою акцією всі ділянки національного життя... Заявляю, що ні програмово, ні, якщо йде мова про кількість членів у поодиноких ділянках організаційної праці, бойова акція не є єдиною, не є першою, але рівнорядною з іншими ділянками. Тому, що в цій залі розглядали атентати, що їх виконувала Організація, міг би хтось думати, що Організація не числиється з життям людини взагалі і навіть з життям своїх членів. Коротко скажу: люди, які ввесь час у своїй праці є свідомі, що кожної хвилини самі можуть втратити життя, такі люди як ніхто інший вміють цінити життя. Вони знають його вартість. ОУН цінить вартість життя своїх членів, дуже цінить; але – наша ідея в нашему понятті є така велична, що коли йде про її реалізацію, то не одиниці, не сотні, а мільйони жертв треба посвятити, щоб її таки реалізувати. Вам найкраще відомо, що я знав, що накладу головою, і відомо вам, що мені давали змогу своє життя рятувати. Живучи рік із переконанням, що втрачує життя, я знав, що переживає людина, яка має перед собою перспективу в найближчому часі втрати життя. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що переживав тоді, коли висилав двох членів на певну смерть: Лемика і того, хто вбив Перацького».

У першому ряді зліва: Степан Бандера, Микола Лебідь, Дарія Гнатівська, Ярослав Карпинець; другий ряд зліва: Іван Малюць, Яків Чорній, Євген Каумарський і Роман Мигаль; третій ряд зліва: Микола Климінчук, Богдан Шевелін, Катруся Заріцька, і Ярослав Рак.

▼ Листівка з портретами засуджених членів ОУН на Варшавському процесі.

▼ Члени товариства «Луг» села Берлин на Львівщині.

польських, так і закордонних, дала змогу перетворити суд на трибуну для пропаганди ідей ОУН. Горда постава підсудних, що відмовилися розмовляти польською мовою, підтримка їх з боку присутніх у залі, повага, яку виявляли інші ув'язнені до Степана Бандери, змусивши навіть суддів та

із гарячих сердць молодих патріотів, тому ніхто й ніщо не могло їх спинити, надто ж не пробувала цього зробити організація, яка докладає стільки зусиль, щоб їхні серця стали саме такими.

Щоночі гірськими стежками перебиралися на Закарпаття невеликі групи юнаків, які бажали влітися до лав новоствореної Карпатської Січі. Її кістяк сформували найбільш готові до цього люди — члени ОУН. Михайло Колодзінський — «Гузар», Зенон Коссак — «Тарнавський», Роман Шухевич — «Щука», Іван Бутковський — «Гуцул», Осип Каравеевський — «Свобода», Юрій Лопатинський — «Калина», Олекса Гасин — «Лицар», а також сотні інших боївиків ОУН стали героями Карпатської Січі. Частина з них заплатила своїм молодим життям за прагнення захистити свободу в цьому куточку України, інші ж здобули неоцінений бойовий досвід, який став ім у пригоді в подальшій боротьбі в лавах Української Повстанської Армії.

Зі спогадів вояка Карпатської Січі В. Щербія:

«Полчища гонведів* звужували перстень довкруги Карпатської України. Їхню навалу здергували лише сотні молодих карпатців та "пришельців" з різних куточків України. Між карпатською молоддю були цілком "жовтодзьобі" школярі. Озброєння Карпатської Січі не можна було рівняти з мадярським. Найціннішою зброєю Січі були молоді гарячі серця, сповнені вщерть Україною, якій вони ті серця віддали.

В Штабі Січі діловий спокій. Перший президент Карпатсько-Української Держави о. Августин Волошин конферує з начальником Штабу, пол. Михайлом Гузарем — «Колодзінським» та штабовими старшинами, пор. Щукою (Романом Шухевичем), пор. З. Тарнавським (Зеноном Коссаком), пор. Чорним і іншими. Очікує відповіді від німецького уряду, куди вислав прем'єра і міністра закордонних справ. Німецький консул у Хусті повинен кожної хвилини таку відповідь передати.

Коло півночі консул привіз депешу... Уряд Третього Райху "не має заінтересування в самостійності Карпатської України... радить піддатися мадярам без зайового проливу крові..."

У Штабі булатиша, але така, що за нею слідує буря. Ця буря пронеслась якось дуже лагідно. Поручник Карпатської Січі Зенон Тарнавський-Коссак, якось невдавано, з питомою йому культурою спокійно проказав: "В українському словникові немає українського відповідника для слова капітуляція".

■

Після коротких кривавих боїв віддана на поталу угорським воякам Карпатська Україна припинила існувати — відійшли в інший світ сотні тих, хто присягнув захищати її. Клятву «Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за неї» було виконано сповна. Полите кров'ю молодих патріотів Закарпаття стало новою легендою в боротьбі українців за свою державу.

* Вояки угорської армії.

▼ У штабі Карпатської Січі.

